

Ekléziatörténet a Duna mentéről

Lukácsné Varga Eszter: *A Pilismarót–Dömösi Református Társegyházközség története.* (2017. 248 oldal)

A reformáció 500. évfordulója kínálta a lehetőséget, hogy hagyományaink őrzése, továbbörökítése végett a protestáns gyülekezetek, egyházközségek, egyházmegyék, iskolák áttekintsék múltjuk egy-egy szegmensét, feldolgozzák történelmüket. A régmúltban az efféle tevékenység szinte kizárólag lelképásztorokra, oskolarektorokra, professzorokra hárult, manapság inkább egy-egy település, tájegység helytörténetesei jeleskednek e területeken. Ennek okát abban a változásban kereshetjük, hogy egy-két százada még az volt a jellemző, hogy a prédikátorok 20-30 éven – olykor-olykor 4-5 évtizeden keresztül – szolgálták az Urat és híveiket ugyanabban az ekléziában, ezzel szemben korunkban már a tíz évet meghaladó működés is jelentős időnek számít.

A Pilismarót–Dömösi Református Társegyházközség történetét is Lukácsné Varga Eszter szemléjében egy lelkes lokálpatrióta, történelemmagyar szakos nyugdíjas középiskolai tanár dolgozta fel igényesen, nagy szakmai hozzáértéssel, ugyanakkor közérthető stílusban.

A két gyülekezet létrejöttét és történetét szerzőnk a reformáció kialakulása, elterjedése, irányzatai, valamint a magyar köztörténet jelentős eseményei, a reformátorok vallásújítási törekvései, valamint a protestáns egyházak szerveződése felvázolásának keretébe ágyazva mutatja be.

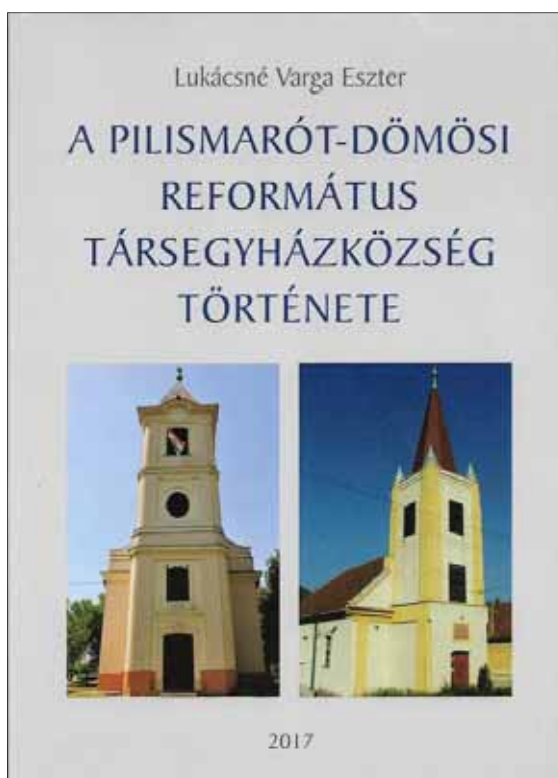
A maróti magaslaton álló református templom torony alatti bejáratának párkánya fölött az 1686-os évszámot olvashatjuk. Az Úr hajlékának török időkből eredeztetésén túl az első ismert prédikátor, Marussy Mihály 1626–1628 körüli szolgálata is a helvét hitvallás reformáció korabeli befogadásáról tanúskodik a pálos atyák birtokán. Az Árpád-kori királyi palotájáról és Álmos herceg által alapított prépostságáról ismert Dömösön a 17. században már ugyancsak léte-

zett Kálvin tanait követő református közösség, 1674-ben rektoruk is volt. A két szomszéd település református gyülekezete a 18. században – prédikátor és tanító hiányában – osztozott a hét évtizedes árvaságban, majd a *türeلمي rendelet* és I. Lipót vallásügyi törvényei életbe lépése után sorsuk egyre inkább összefonódott. Noha a dömösi reformátusok más irányba is lépéseket tettek, s később sem volt felhőtlen a viszonyuk Maróttal, 1787-től szabad vallásgyakorlásuk engedélyezését Pilismarót anyaegyházként, Dömös ennek leányegyházaként kapta meg. A 19. század második felétől a századforduló tájáig Pilismarót fiókja Esztergom, Párkány és Szob, míg szórványát alkotja Basaharcpusztá, Zebegény, sőt Márianosztra, Ipolydamásd és Helemba is.

Lukácsné Varga Eszter munkájának történeti részében napjainkig tekinti át a *mater eklézsia* és *fiája* megpróbáltatásokat, küzdelmeket, de felemelkedést, eredményeket sem nélkülöző történelmüket: a lelképásztorok szolgálatát; a templomépítések és jelentősebb felújítások végbevételét; az iskolák fenntartásának, működtetésének gondjait, sikereit, a tanítók tevékenységét; a gyülekezeti tagok áldozatvállalását egyházuk fennmaradásáért, boldogulásáért; az eklézsia előjáróinak, presbitériumainak – mai szemmel szokatlanak tűnő – örökösét a köz- és magánerkölcs egyházi előírásai, normái betartása felett, és szükség esetén fellépését a vétkezőkkel szemben; a települések népességének alakulását, tagozódását, vallás szerinti összetételét; reformátusok és katolikusok múltbeli

konfliktusait, s azt, miként vált a közelmúltban az egykori súrlódás példaértékű együttéléssé. Az ekléziatörténet időutazásra készítet: javarészt olyan korszakokba viszi az érdeklődő olvasót, melyekben az ember teljes életútjában – a gyermekáldástól a nagykorúvá válást jelképező konfirmáción, majd házasságkötésen át a minden élők útjára lépésig – meghatározó volt a hitvallás és a helyi vallási közösség, a gyülekezet szerepe.

A Dunántúli Református Egyházkerület Tatai Egyházmegyéjéhez tartozó társegyházközség ekléziái mintegy három évszázadon át, 1952-ig a megszüntetett Drégelypalánki Református Egyházmegyéhez tartoztak. Trianon, majd a II. világháború következtében elszakított felvidéki gyülekezetek elkerülése után a csonka esperessé-

get az Északpesti Református Egyházmegyéhez csatolták. Csak Pilismarót és Dömös maradt a dunántúli püspökségben.

A történeti részt a két egyház irataiból, dokumentumaiból összeállított szemelvények követik. Találunk itt, többek között, részleteket egyházközségi jegyzőkönyvekből, prédikatori és tanítói díjleveleket, panaszleveleket, az uradalomhoz intézett kérelmet, feljegyzéseket templom- és harangszentelő hálaünnepekről, lelkészi és gondnoki életrajzokat, tanfelügyelői véleményeket, viszálykodó házastársak békítgetéséről, büntetéseiről, valamint tanítók jutalmazási és fegyelmi ügyeiről eseteleírásokat. A kordokumentumok betűhív közlése, valamint a könyv képanyaga hitelesíti a történeti részben leírtakat.

Szerzőnk a mű végén – mintegy összegzőként – közzé teszi az egyházban működő rendes-, segéd- és helyettes lelkészek, a két iskola tanítóinak és gondnokainak időrendbe sorolt névtárát, továbbá a 19-20. században szórványként az eklézsiához tartozó települések nevét.

Lukácsné Varga Eszter egyháztörténeti tanulmánya nem csupán alapos forrás-, hanem részletekbe menő helyismeretről is tanúskodik: a maróti református iskola tanulójaként és a gyülekezet konfirmandusaként saját tapasztalatokkal is rendelkezik.

A tanárnő nyugdíjas évei nem csupán ismertett munkájának elkészítésével teltek. *Pilismarót története I–II.* 1996-ban, illetve 2000-ben jelent meg. (A monográfia 2007-től elektronikusan is elérhető.) 2012-ben jelent meg *A letűnt paraszti világ nyomában, Pilismaróton* című kötete, mely gazdagon illusztrált fotóival a település néprajzi monográfiájának tekinthető.

Tiszteletre méltó alkotói munkássága alapján azt gondolnánk, hogy legújabb munkája valamelyik ismert kiadó gondozásában jelent meg. Nos, nem így történt, szerzői kiadás-ként hagyta el a nyomdát. Igaz, támogatóként ott találjuk Pilismarót Önkormányzatát, aki korábbi munkáinak is kiadója vagy szponzora volt.

Horváth Gáborné

Túlparti könyvespolc

Oros László: *Irodalmunk emlékei II. – Válogatás a felsőszei Bibliotheca Pro Patria könyvtár gyűjteményéből* (2018. 176 oldal)

A szerző személye és a könyv címe már ránézésre is élénk kíváncsiságot kelt az olvasóban. Kiadója a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület (MBKKE, Pilisvörösvár) és a felsőszei Bibliotheca Pro Patria. Felsőszei a szerző szülőhelye (1952). Középiskoláját a Komáromi Magyar Tanítási Nyelvű Szakközépiskolában végezte. Ezután az országban bekövetkezett történelmi változásokat megélve, ígéretes katonai karriert futott be. 1993-ban alezredesként szerelt le, és visszatelepült szülőfalujába. Irodalmi érdeklődése aktív gyűjtőmunkává változott, majd személyes írói-szerzői kapcsolatokra, baráti találkozásokra törekedett. Magánkönyvtára mintegy hét-ezer dedikált kötetet tartalmaz és igen nemes latin elnevezést visel.

A könyvállomány jellegzetessége még az irodalomelmélet műfajai közt is igen sajátos. A gyűjtés következtében olyan magyar nyelvű könyvek, kéziratok és egyéb nyomtatott dokumentumok gyarapodtak fel, melyekben neves szerzők egyéni stílusban ajánlották műveiket ugyancsak neves és jól ismert irodalmi-történelmi személyiségeknek, vagy éppenséggel a szenvedélyes kortárs gyűjtőnek, magának Oros Lászlónak. Így az ő szerző-szerkesztő és írói tevékenységében alkalma nyílt két-két jelentős személyiség közös érdeklődésének, alkotói életútjának pontos, de rövid, csupán egy-két oldalas, tömör bemutatására. (Adynál pl. Ady Endre menyasszonya címen Dénes Zsófiára.) A második kötet a személyes ismeretségeket és a levelezéseket már jóval bővebben közli, mint a 2016-ban megjelent első kötet (MBKKE, Pilisvörösvár). Magyarázható mindez a könyvanyag további fáradhatatlan gyűjtési folyamatával is, hiszen számtalan dedikáló és megtisztelt személy korábbi történelmi korokban élt.

A fejezetcímek is erre utalnak, pl.: Elszármazott írók, személyiségek; Régi felvidéki kiadványok; Régi idők tanúi; Egyházi személyiségek; Írók, könyvek, történetek; Szép könyvek; A zene hullámhosszán; A nűvészetek bája; Könyvheti találkozások; Ars Poeticák.

A kiadványt azoknak az olvasóknak ajánljuk, akiket a régebbi irodalmi tények és titkok mellett a mai szépirodalmi irányzatok, személyiségek és események is érdekelnek.

